

תוכן העניינים

ז	דבר העורכת	שרה יפת
יג	רשימת קיצורים	
1	פרופ' משה ויינפלד, ז"ל (1925–2007)	נילי ואזנה
5	פרופ' משה ויינפלד, ז"ל (1925–2007)	משה בר־אשר

מקרא

11	מעמדם של בעלי התפקידים במקדש העתידי בנבואת יחזקאל	טובה גנול
27	התכונות הייחודיות של מקדש יחזקאל מניין? בין חקר הלשון לחקר הנוסח: התחביר של עובדיה יט–כ	יעקב מילגרום נועם מזרחי
31	בנוסח המסורה ובתרגומים העתיקים	
57	לתפיסת המלוכה בספר תהלים	עמוס פריש
	'ומוצא אני מר ממות את האשה' (קהלת ז, כו) – האומנם	יעל שמש
77	מצויה שנאת נשים במקרא?	

המקרא בזיקתו למזרח הקדום

105	אחת דיבר סנחריב, שתיים זו שמע הנביא – לעיבוד המקורות האשוריים בסיפור הנבואי על מלחמת סנחריב ביהודה	שון־זליג אסטר
-----	--	---------------

מגילות מדבר יהודה וספרים חיצונים

127	'תעבירו באש' (במדבר לא, כג) – לקדמותה של מסורת פרשנית	ורד נעם
137	מעיית הרוע בתרגום הסורי של בן סירא – בדיקה מחודשת של ההבדלים שבין הנוסח הסורי לנוסח העברי	מיכל בר־אשר סיגל

תולדות הפרשנות

155	'אגדות חלוקות' בפירוש רש"י למקרא	ישעיהו מאורי
	דרכו הפרשנית של רש"י בשימושו במדרשי חז"ל בפירושו לקהלת	גילה פריבור
209		
232	הקדמת רשב"ם לפירושו למגילת איכה	שרה יפת
	'חכמי המסורת בדאו מלבם טעמים למלאים ולחסרים' – על מאבקו של ר' אברהם אבן עזרא בניצול הכתיב המקראי	אהרן מונדשיין
245	ככלי פרשני	

ביקורת ספרים

	'ופצע'יך בשכלך חֲבֵשׁ' [על: ר' אברהם אבן עזרא, יסוד מורא וסוד תורה – מהדורה מדעית מבוארת, מהדורה שנייה מורחבת ומתוקנת, מאת יוסף כהן (ו)אוריאל סימון (המכון לפרשנות המקרא היהודית, מקורות ומחקרים, יא), רמת גן: הוצאת אוניברסיטת בר-אילן, תשס"ז, 272 עמ']	ערן ויזל
325	פירושי אבן עזרא הספרדי בלבוש עברי וספרדי חדש [על: Mariano Gómez Aranda, <i>El comentario de Abraham Ibn Ezra al libro de Job: Edición crítica, traducción y estudio introductorio</i> (Serie A: Literatura Hispano-hebrea, 6) Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Instituto de Filología, Madrid 2004, cxl, ;342, 94 pp.	רוני גולדשטיין
	Mariano Gómez Aranda, <i>Dos Comentarios de Abraham Ibn Ezra Al Libro de Ester: Edición crítica, traducción y estudio introductorio</i> (Serie A: Literatura Hispano-hebrea, 9) Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Instituto de Filología, Madrid 2007, cxxviii, [193, 70 pp.	
339		
353	ספרים שהתקבלו במערכת (בעריכת ערן ויזל)	
359	רשימת המשתתפים בכרך	
	תקצירי המאמרים באנגלית	

דבר העורכת

כרך יט של השנתון נמסר לבית הדפוס בצל מותו של עמיתנו וחברנו היקר פרופ' משה ויינפלד, מייסדו של כתב העת ועורכו במשך שנים רבות. משה ויינפלד נפטר ביום העצמאות, ה' באייר תשס"ט (29 באפריל 2009), בהיותו בן שמונים וארבע שנים. הוא הובא למנוחה אחרונה בהר המנוחות בירושלים ביום ו' באייר, במעמד בני משפחתו וקהל גדול של ידידים, עמיתים ותלמידים. בטקס הלוויה ספרו לו במילים נרגשות ילדיו – מילכה, עדי ומלאכי – ותלמידיו שהיו לעמיתיו, פרופ' משה בר־אשר וד"ר נילי ואזנה. דברי ההספד של משה בר־אשר ונילי ואזנה מובאים כנתינתם בפתיחת הכרך. יהי זכרו ברוך.

כרך יט יוצא לאור לקראת הכינוס העולמי החמישה עשר למדעי היהדות, המתקיים בירושלים ב"ב–ט"ז באב תשס"ט (2–6 באוגוסט 2009). האיגוד העולמי למדעי היהדות הוקם באוניברסיטה העברית בשנת 1947, ומאז שנות החמישים הוא מקיים בירושלים בקביעות, אחת לארבע שנים, את הכינוס העולמי, שבו מוצגים לציבור החוקרים ולקהל הרחב הישגי המחקר והחיידושים האחרונים בכל תחומי מדעי היהדות. בכינוס העולמי נוטלים חלק אלפי חוקרים ושוחרי מדעי היהדות מישראל ומן העולם, ובכינוס החמישה עשר יציגו את פירות מחקריהם כ־1,400 חוקרים, בשש חטיבות משנה, שכל אחת מהן היא בחזקת כינוס זוטא, הכולל מגוון תחומים ונושאים. ואלו שש החטיבות: המקרא ועולמו; תולדות עם ישראל; ספרות חז"ל, מחשבת ישראל ומשפט עברי; ספרויות, לשונות ואמנויות; תולדות ישראל בעת החדשה והחברה היהודית בת זמננו; מפעלי מחקר והוצאה לאור. עוד מציע הכינוס למשתתפיו תכניות אמנותיות, יריד ספרים וסדורים. הכינוס העולמי הוא האירוע הגדול ביותר והחשוב ביותר בתחום מדעי היהדות, והוא נקודת מפגש ייחודית לכל שוחרי מדעי היהדות וצומת דרכים בהתפתחותם של מדעי היהדות. עורכת השנתון והמועצה האקדמית שלו מקדמים בברכה את באי הכינוס ומאחלים להם שיהיה זה עבורם ציון דרך אקדמי, ושיעניק להם חוויה אינטלקטואלית וחברתית מן המעלה העליונה.

אף על פי שלשנתון לחקר המקרא יש מתכונת קבועה, והוא מציג את תחום המקרא ועולמו בחמישה מדורים קבועים, בכל זאת יש לכל כרך אופי משלו, הנקבע על פי המאמרים שנבחרו להופיע בו. בכרך הזה, כמו בקודמו, ארבעה עשר מאמרים, בחמישה מדורים. במדור המקרא חמישה מאמרים, ושניים מהם מוקדשים לספר יחזקאל. טובה גנזל

בוחנת את תפיסתו של הנביא יחזקאל בדבר מעמדם של בעלי תפקידי ההנהגה, במדינה ובפולחן, הן לפני חורבן המקדש בירושלים והן בחזון המקדש העתידי. לדבריה בחזון שלו לעתיד קבע יחזקאל את תפקידיהם ומעמדם של בעלי התפקידים על פי אמת מידה כוללת אחת: אחריותם לקיומה של טומאה בתחומי המקדש אשר גרמה לחורבנו. מנקודת מוצא זו היא בוחנת את הופעתם ומשמעותם של המושגים מלך ונשיא בישראל ובעמים, נביאים, כוהנים ולויים, ומציגה את משנתו של יחזקאל כמשנה אחידה, הנוגעת בשתי התקופות בתולדות ישראל – לפני המשבר של חורבן המקדש ולעתיד לבוא.

יעקב מילגרם עוסק אף הוא בחזון העתידי של יחזקאל ומונה את חמש התכונות הייחודיות המאפיינות את מקדש העתיד, שאין דומה לו בכל המזרח הקדום. לדעתו מקדש זה דומה למקדש אפולו שבדלפי, וכך אפשר לראות במקדש העתידי שילוב של התבנית החיצונית של הזיקורת ושל התבנית הפנימית של מקדש דלפי. באמצעות שילוב זה ביטא יחזקאל את תפיסתו המיוחדת את בית המקדש כביתו של ה'.

נועם מזרחי מייחד את מחקרו לשני פסוקים בספר עובדיה, פסוקים יט–כ, וזאת מן הבחינה התחבירית בלבד, ובוהן את השלכות התחביר על פרשנות הפסוקים. נקודת המוצא לדיון היא הרצון להשלים את אפראט חילופי הנוסחאות שבכרך תרי עשר של מפעל המקרא, אפראט שבגלל אופיו לא ניתן לפרט בו שיקולים תחביריים. אלא שרוחב הדיון ועומקו חורגים מן ההגדרה של השלמה, ובמאמר מוצג דיון פילולוגי בעל ערך עצמי. מזרחי עורך ניתוח תחבירי מדוקדק של הטקסט הנדון, סוקר את הקשיים התחביריים שבנוסח המסורה ומעמת אותם עם גרסאות התרגומים העתיקים – תרגום השבעים, הוולגטה, הפשיטתא והתרגום הארמי. שיטת הניתוח היא לשונית אבל היא מכוונת לגילוי כל מגוון האפשרויות הפרשניות העולות מן התפיסות התחביריות כפי שהן מתגלמות בעדי הנוסח של הטקסט הנדון.

עמוס פריש מבקש לברר את תפיסת המלוכה המשתקפת במזמורי תהלים, נושא שרק מחקרים מעטים הוקדשו לו עד כה. תחילה הוא קובע עמדה מקדמית: יש לבחון את תפיסת המלוכה קודם כול בסוגה המכונה מזמורי המלך, אך אין להסתפק בה ויש לבחון גם מזמורים אחרים שיש להם נגיעה לנושא זה. לאחר מכן הוא דן בארבעה היבטים של תפיסת המלוכה: אופי הברית בין ה' ובין המלך – האם היא ברית מענק ללא תנאים או ברית מותנית? דמותו של המלך המשתקפת במזמורים – האם היא דמות רוחנית שעיקר עיסוקה בהגשמת הצדק והמשפט או דמות כוחנית העסוקה במלחמות? העמדה הכוללת כלפי המלוכה בישראל – האם היא מוגבלת לדוד ולשושלתו או שיש התייחסות גם למלכים אחרים? ולבסוף, העמדה הננקטת בתהלים בשאלת היחס בין מלכותו של המלך האנושי ובין האידאה של מלכות ה'.

יעל שמש מעלה לדיון שתי שאלות: האם יש במקרא ביטוי לשנאת נשים? והאם יש שנאת נשים בקהלת? על פי הגדרתה יש להבחין בין עמדה אנדרוצנטרית ופטריארכלית,

המעמידה את הגבר במרכז ומפלה את האישה מבחינה משפטית וחברתית, ובין שנאת נשים, הרואה באישה יצור נחות מן הגבר ופגום במהותו הן מבחינה מוסרית והן מבחינה אינטלקטואלית. על השאלה הראשונה היא עונה בשלילה. לאחר בחינת עמדתם של חוקרים שונים בנושא זה היא מציגה את עמדתה: במקרא 'נחיתותן הסוציולוגית והמשפטית [של הנשים] [...] איננה מלווה בשנאת נשים'. לעומת זאת על השאלה השנייה היא עונה בחיוב. הניסיונות הרבים 'לשחרר' את קהלת משנאת נשים ולתרוץ את היגדיו בנושא זה אינם עולים יפה; כמו אישים דגולים אחרים בתולדות התרבות האנושית נגוע היה גם קהלת בשנאת נשים, והוא הקול היחיד במקרא שהביע עמדה זו.

במדור המקרא בויקתו למורח הקדום מאמר אחד, העוסק באחד הנושאים הנחקרים ביותר בתחום זה, מסע סנחריב. שון־זליג אסטר בוחן שוב את שאלת המקור הספרותי והערך ההיסטורי של נאומי סנחריב המובאים ביש' לו-לט. עיונו נסב על חטיבת הטקסט המכונה במחקר מקור B, ומתרכז בנאום הלעג של הנביא ישעיהו (יש' לו, כא-כה) ובמיוחד בפסוקים כד-כה. לאחר ניתוח יסודי של מערכת המוטיבים בפסקה זו והשוואתה למוטיבים ששימשו בתעמולה האימפריאלית האשורית מגיע אסטר למסקנה כפולה. מצד אחד הוא סבור שאכן היה למחבר המקור הזה מידע אמין, ושהוא הכיר מקרוב את האידאולוגיה המלכותית האשורית, את התעמולה האשורית ואת אוצר הביטויים האופייניים לכתובות אשור. מצד אחר הוא סבור שמחבר המקור B לא ביקש למסור דיווח היסטורי על מלחמת סנחריב ביהודה אלא השתמש במאורע ההיסטורי כדי למסור מסר תאולוגי. הוא תיאר את סיפור המלחמה כעיונות בין מלך אשור ובין אלוהי ישראל, כדי לבצר ולהעצים את התפיסה שה' אלוהי ישראל הוא אלוהי 'כל ממלכות הארץ'.

במדור מגילות מדבר יהודה וספרים חיצונים שני מאמרים. ורד נעם מעלה לדיון את החידוש ההלכתי שבבמ' לא, יג לעומת חוקי טומאת המת שבבמ' יט ואת גלגוליו של חידוש זה. החידוש הוא הציווי לטיהור הכלים שנלקחו כשלל מלחמה על ידי העברה באש של כלי המתכת, העברה במים של כלים שאינם עמידים באש, וחיטוי של כל הכלים במי נידה. נעם מראה כי בהלכת חז"ל הוצאו פסוקים אלו מהקשרם המקורי והוסבו לעניין הכשרת כלים ששימשו בידי גויים, ללא קשר לטומאת המת. פרשנות מעין זו, המנתקת את הפסוק מן ההקשר של טומאת המת ומחילה אותו על כלים של גויים – ועל פסילים של גויים – מתגלה בקטע מקומראן שהוא מעין פרפרזה של במ' לא, כ-כג. מסקנתה של נעם היא שניתוק פעולת הטיהור באש מפרשת טומאת המת יסודו בדרשה עתיקה, ששימשה יסוד הן להלכה הקומראנית והן להלכת חז"ל, והדבר מעיד על השורש המשותף של שני ענפים אלו של פרשנות המקרא ועל העתיקות של פרשנות חז"ל.

מיכל בראשר סיגל מבקשת לברר את מגמותיו התאולוגיות של התרגום הסורי, הפשיטתא, של משלי בן סירא. בחלק הראשון של מאמרה היא מעמידה לביקורת את עמדותיו של מייקל מ' וינטר, אשר טען, במאמר משנת 1977, שההבדלים בין הטקסט

העברי של בן סירא ובין התרגום הסורי אינם תוצאה של פרפרזה, של תרגום חופשי או של כשל בהבנת העברית, אלא תוצאה של שינויים מגמתיים, המעידים על מוצאו של המתרגם. אחת ממגמות השינויים הייתה לדבריו העדפת העוני, וממנה הסיק כי מוצאו של המתרגם היה מכת האביונים. בניתוח שיטתי ויסודי בוחנת בראשית סגל את הדוגמאות שהציע וינטר למגמה זו ומגלה את חולשתן. בחלק השני של המאמר מראה המחברת שהיו למתרגם הסורי מניעים תאולוגיים אחרים, ועומדת בעיקר על אחד מהם: הסתייגות מעמדתו של בן סירא שהרוע נברא בידי האל. לדבריה המתרגם הסורי שלל את האפשרות שהרוע נברא בידי האל והדגיש שהבחירה האנושית היא הגורם לרע שבעולם.

במדור תולדות הפרשנות ארבעה מאמרים, שניים עניינים רש"י, אחד ענייניו ר' שמואל בן מאיר (רשב"ם), ואחד – ר' אברהם אבן עזרא (ראב"ע). יציעהו מאורי עורך דיון מקיף וממצה בנושא האגדות החלוקות בפירוש רש"י, תופעה החוזרת בפירוש רש"י לתורה כ־50 פעם. מאורי מגדיר תחילה את התופעה: פירוש במקום אחד שאינו הולם פירוש במקום אחר, כשלפחות אחד משניהם מקורו בדברי חז"ל. הוא מציג את הסוגים השונים של תופעת האגדות החלוקות, מבחין בינה ובין תופעת הפירושים החלוקים, שאף היא נפוצה בפירושי רש"י, ומדגים את הסוגים השונים של האגדות החלוקות. מאורי עומד בהרחבה על הקושי העקרוני והאידיאולוגי שמצאו רבים מפרשני רש"י בעצם קיום התופעה הזאת, על הצורך שלהם לתרץ את האגדות החלוקות ועל הדרכים השונות שבהן ביקשו להוכיח – לא אחת בתירוצים דחוקים – שאין בין הפירושים השונים כל מחלוקת. מאורי מנתח את תופעת האגדות החלוקות לעומקה, באמצעות דוגמאות רבות ותוך בדיקה זהירה של העדות הטקסטואלית של כתבי היד של פירוש רש"י ושל הדפוסים. הוא מסכם את מחקרו בעמידה על תרומתה של תופעת האגדות החלוקות להבנת דרכו הפרשנית של רש"י ולגילוי מטרותיו.

גילה פריבור מבקשת לברר מה המטרות שהנחו את רש"י בבחירת המדרשים שכלל בפירושו וללמוד מכך על דרכו הפרשנית. בעוד שרוב המחקרים שעסקו בשאלה זו התמקדו בפירושו של רש"י לתורה, בוחנת אותה פריבור על פי פירושו לקהלת. היא מפנה את תשומת הלב לשתי תופעות בפירוש: ההצהרות המפורשות של רש"י על שיקוליו בבחירת מדרשים, ומעשה הפירוש עצמו – מה מתוך החומר המדרשי כלל רש"י בפירושו וממה נמנע. מסקנתה היא שהשיקולים שהדריכו את בחירתו של רש"י היו מחד גיסא שיקולים פרשניים – מידת השתלבות המדרשים בהקשר של הטקסט המקראי, ומאידך גיסא רצונו להציע לבני דורו מסר מוסרי, דתי וחינוכי ולבטא את עמדתו כלפי העולם הנוצרי.

שרה יפת בוחנת את ההקדמה של רשב"ם לפירושו למגילת איכה – קטע מפירושו זה ששרד בתוך הפירוש הקומפילטורי לאיכה המצוי בכ"י המבורג, ספריית המדינה והאוניברסיטה Cod. hebr. 32, ושפורסם בשנת 1855 בידי אהרן ילינק. קטע קצר זה, שלא זכה עד עתה לכל תשומת לב, הוא בעל חשיבות רבה להבנת כמה היבטים בדרכו הפרשנית

של רשב"ם. יפת מביאה את הטקסט של ההקדמה, מנתחת אותו לפרטיו, עומדת על הקווים המאפיינים את ההקדמה ומשווה אותה להקדמה של רשב"ם לפירושו לשיר השירים. אהרן מונדשיין מייחד מחקר מקיף וממצה לנושא האיות ככלי פרשני מנקודת המוצא של משנתו של רשב"ע בנושא זה. תחילה הוא מציג את עמדתו העקרונית של רשב"ע: הכתיב של המקרא הוא חופשי, מגוון וחסר כללים, אקראי ובלתי שיטתי, ותלוי בגחמתם של הסופרים. מונדשיין מדגיש את הכפילות בעמדתו של רשב"ע בנושא המסורה. מחד גיסא הוא הביע הערכה למפעל המסורה, שמטרתו לייצב את נוסח הכתוב לכל פרטיו ודקדוקיו. אבל מאידך גיסא הוא לא ראה מקום להרחבת העיסוק בחזות החיצונית של הטקסט ובתורתם של המסרנים. הוא סבר כי אין לחפש משמעויות עמוקות ונסתרות בצורת הכתיב, ויש להשקיע את כל המאמץ הפרשני בהבנת תוכנם של הטקסטים ובגילוי משמעויותם 'כי התיבות כגויות והטעמים כנשמות'. מכאן עובר מונדשיין לסקירת האסכולה המסרנית־הדרשנית, לבחינת שורשיה הקדומים במסורת הלימוד היהודית ולהצגת מאפייניה ודובריה. הוא מדגיש במיוחד את הפולמוס של רשב"ע עם חכמי ישראל בני דורו שנקטו מדרש מסרני זה, ובהם גאוני בבל, חכמי ביזנטיון ומעל כולם – המורשת הפרשנית־המדרשית של רש"י ובית מדרשו. מונדשיין מצביע על כך שראב"ע לא היה הראשון שיצא נגד מדרשי הכתיב לסוגיהם, ושקדמו לו חכמי לשון ספרדים כמו ר' יהודה אבן חיוג' ור' יונה אבן ג'נאח, אבל ראב"ע הוא שקידש מלחמה של ממש על השיטה הפרשנית־הדרשנית שהייתה נפוצה בדורו. להערכתו של מונדשיין מאבקו של ראב"ע בדרשנות המסרנית נועד מראש לכישלון; חינוכותה של שיטה מדרשית זו, הברק המתלווה אליה, והחיבה אליה בקהל הרחב העניקו לה מעמד בכורה בלתי מעורער. היא קיימת בכל תוקפה – ובדרכי ביטוי משתנות – עד ימינו אלה.

במדור ביקורת ספרים שתי ביקורות, ושתיהן עוסקות בהוצאות מדעיות של חיבורי אברהם אבן עזרא. הן מצטרפות יפה למאמרו של מונדשיין על פרשן זה. רוני גולדשטיין בוחן שניים מספריו של מריאנו גומס־ארנדה, חוקר הפרשנות היהודית־הספרדית הפועל בספרד. גומס־ארנדה מפרסם מהדורות מדעיות חדשות של פירושי ראב"ע, וגולדשטיין עוסק בשתיים מהן: פירוש ראב"ע 'לאיוב', שפורסם בשנת 2004, ושני פירושי ראב"ע למגילת אסתר, שפורסמו בכרך אחד בשנת 2007. גולדשטיין סוקר את המבואות לספרים אלו, הכתובים ספרדית, את מהדורות הטקסטים ואת התרגום הספרדי של הפירושים, שהוא בבחינת פירוש־על לפירוש ראב"ע, ומדגים בפרטות נושאים שונים העולים מן הסקירה. ערן ויזל סוקר את המהדורה המדעית של 'יסוד מורא וסוד תורה' לאברהם אבן עזרא שהתקינו יוסף כהן ואוריאל סימון, ושראתה אור במהדורה שנייה מתוקנת ומורחבת. לדבריו הספר הזה, שכתב ראב"ע בערוב ימיו, הוא בבחינת סינתזה של כל מפעלו הפרשני וההגותי, והוצאתו לאור היא 'יום חג של ממש לחוקריו ולאהוביו של ראב"ע ולכל המתעניינים בעולמם האינטלקטואלי של חכמי ימי הביניים'. ויזל סוקר תחילה את

6]

שרה יפת

המהדורה ואת האפראטים שבה ואחר כך את ענייניו של הספר לפי 12 שערי. הוא עומד בהרחבה על הישגיהם של כהן וסימון בהתמודדות עם לשונו של ראב"ע, עם מהלך נימוקיו ועם מורכבות חיבורו, ועל הדרך ההולמת שבה הציגו את משנתו של ראב"ע באמצעות מבואות, כותרות ופירוש מפורט ורב היקף, הכולל גם השוואות לחיבורים אחרים של ראב"ע. ויזל מסכם את הסקירה בהערכה כוללת של מפעל זה, 'המהווה מופת של ההדרה ופירוש'.

*

אין 'דבר העורכת' שלם עד שהיא מביעה את תודתה והערכתה לכל מי שנותן יד לקיומו ולקידומו של מפעל זה. תודה למכון למדעי היהדות באוניברסיטה העברית ולשתים מן הקרנות שבו: 'קרן פרי לחקר המקרא' מיסודו של ס"ש פרי וה'קרן על שם פולה ודוד בן-גוריון למדעי היהדות' מיסודה של משפחת פדרמן. תרומתן של קרנות אלו, בניהולו של המכון למדעי היהדות, היא המאפשרת את הוצאתו הסדירה של השנתון, שנה אחר שנה. תודה לכותבי המאמרים, המשקיעים מאמץ מחקרי מעמיק ומעשירים את עולמנו האינטלקטואלי, ותודה לעמיתיי הקריינים, התורמים ללא לאות לטיפוח רמתו ואיכותו של השנתון. תודה לערן ויזל, שהתקין בדיוקנות הראויה את רשימת הספרים שנתקבלו במערכת. תודה לעורכי הלשון ומתקני הספר – לוורדה לנרד, שערכה בקפדנות ובחן את החלק העברי, ולג'פרי גרין, שערך את התקצירים באנגלית. תודה גדולה ומתמשכת לדניאל שפיצר, המנצח על 'מלאכת הספר' ומפיק אותו בידע וטעם. יישאו כולם תודה ותהי משכורתם שלמה.

שרה יפת

ל"ג בעומר תשס"ט